

POJEDYNEK (37) *sb m*

pojedynek (34), **pojedzinek** (3); *pojedzinek RejZwierz, RejPos, RejZwierz.*

o oraz oba e jasne.

sg A pojedynek (3). ◇ I pojedyńkiem (33); -em (3), -(e)m (30). ◇ L pojedyńku (1). ◇ [pl A pojedyńki.]

Sł stp: pojedzinkiem, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Walka dwóch uzbrojonych przeciwników; duellum, monomachia, perduellum, singulare ceratam a. proelium, singularis pugna Cn (4) : Ale ná pojedynek powabić rownego/ Y dodać swoim fercá żołnierzom śmiałego. KmitaSpit A4v.*

a. *Jako forma wyrównania honorowych prywatnych zatargów (3) : (nagł) DVELLVM. (-) O pojedyńku, pátrż w piérwżych księgách práwá Królewkiego. SarnStat 439.*

Zwrot: »na pojedynek wyzywać, wyzwanie« [szyk zmienny] (1:1): IZ fie to między ludźmi rozbieżało/ że ieden drugiego ná pojedynek wyzywał/ nád práwo Krześciiankié/ tedy vchwalamy/ áby żaden szlachćic szlachćicá ná duellum nie wyzywał SarnStat 154, 154.

2. *[Średniej wielkości bryła soli: Szacunek soli kruszczasty, którą przedawają bałwany, centnary i beczkami. – Naprzód bałwany większe, które zową banci maiores [...]. Item średnie bałwany, które zową bancos communes alias pojedzinki, które nie chodzą tej miary wszere i wzdłuż jako banci maiores LustrKraK II 123, II 123.]*

3. *[Prawdopodobnie: Opaska na głowę: Sicut vitta coccinea labia tua/ jako thoczenica Vel. yedvabnica: pojedzynek: Theřzmija [lege: taśma]: ranthvek: podvyka czyrvona TomZbrudzBrul Cant 4/3.]*

4. *W funkcji przysłówka: »pojedyńkiem«; singulariter Modrz; singillatim, singulatim, viritim Cn (33) :*

a. *Pojedynczo, indywidualnie (20) :*

a. *Określa wykonawcę: każdy z osobna, jeden po drugim (11) : GórnRozm Bv; iż ieden między wami mię wyda/ ktory ie zemną. A oni poczęli być smutni/ y mowili do nie^{go} pojedyńkiem: Izali ia iestem? LatHar 705, 606 marg; A té wżyftkie rzeczy tu poftánowioné y obwárowáné/ áni przez Iego K:M. áni przez Pány Rády/ y iné wżyftkie ftany/ y Pořty Ziemfkie oboygá narodów zá fpólnym zezwoleniém/ áni pojedyńkiem/ od którój części y ftiony niemáią nigdy wiecznemi czáfy byđ wzruřzáné y odmieniáné SarnStat 1025 [idem HerbutStat 693 (Linde)]; SkarKaz 43b.*

Połączenia: »pojedyńkiem każdy« (1): także y owá nowa Constitucia, którąście znieřli ftarepráwo [!] z ftiony ruřzenia pořpolitego/ [...] zda fię pojedyńkiem káždemu z was zdrowa/ ale Rzeczy pořpolitey řzkodliwa iest. GórnRozm Bv.

[»každy z osobna pojedyńkiem«: iż iest [fařzywe] vřanie/ ktorym káždy z ofobná pojedyńkiem o łobie trzyma mocno y wierzy: iż mu przez Chryřtuřá P. Bog grzechy odpuřcił. SkarKaz 402a.]

W pořczeniu szeregowym (1): A coz gdyby był ten Káznodzieiá S. doczekał czáłow nářzych/ gdy nietylko pojedyńkiem/ parámi/ ale teź cáłemi rotámi/ Kryřtuřá/ zá práwnym pozwoleniem policzkuiá PowodPr 49.

W przeciwstawieniu: »pojedyńkiem ... (spólnie) wszyscy (a. ze wszystkimi)« (3): O łzkody też [...] którzyby [...] byli ná to z koła Pofelłkięgo obrániy náznáczeni/ *respondere* y *satisfacere* będą powinni. Iednák łpólnie włyfscy/ nie poiedynkiem *SarnStat* 443; Ná dułzy chwałę niebiełką iáko śniadanie mieć zaráz po śmierci poiedynkiem możem: á obiad/ to iest vwielbienie ćiał/ ze włytkimi zaráz ná dzień ładny. *SkarKaz* 205b; nikt poiedynkiem mieć ich [tj. *praw*] nie mógł/ iedno włyfscy zaráz. *SkarKazSej* 673a.

Szereg: »choć pojedyńkiem, choć gromadą« (1): Chociaż ták poiedynkiem choć gromadą czáfem/ Miewa drugi kłopotu dość s Kościukiem náłzym. *PapPan* Aa.

β. *Określa przedmiot działania: każdego (każdemu itp.) z osobna, jednego po drugim* (9) : gdy tego iáwnie otrzymać ná Seymách żadnym łpołobem niemógł/ poradził mu Sigmunt Cefarz áby potáiemnie á poiedynkiem z Pány Koronnymi koło tego tráctował. *StrykKron* 558; *PapUp* L4v; bo łtrzałę poiedynkiem łácnó złamáć, ále zwiázáné trudno. *SarnStat* 121.

Połączenia: »pojedyńkiem każdego« (2): To wiem że łię temu dźiwuią bárzo/ widzác poiedynkiem káždego Polaká z wielkiem rozumem/ że Rzeczpołpo: wálzá/ y to/ y owo prze niedozor/ á niedbáłftwo ćierpi. *GórnRozm* Kv; *SkarKazSej* 676b.

»wszystkim ogółem i pojedyńkiem« (1): Włyfłtkim ogółem, y poiedynkiem, Káždemu wdźięcznym być vpominkiem Chce moy POTROYNY. *CiekPotr*)?(2v.

W przeciwstawieniu: »wszyscy ... pojedyńkiem« (1): Zá iednego krzywdę Oni łię włyfscy wzięli/ á nas poiedynkiem Zbierác máią? *KochOdpr* C2.

Szeregi: »pojedyńkiem, ([albo]) gromadą (a. [w gromadzie])« [*szyk zmienny*] (1): *RejZwierc* 243v; [nie mniéy łye zda być potrzebna cześć tá [*książki*] która przypadki iego [*przymiotu*] poiedynkiem/ álbo w gromádzie máiąć/ co raz bárwioná/ áby co przyłóżył woła. *OczkoPrzymiot* 293 (*Linde*)].

»właśnie a pojedyńkiem« (1): Bo łą y byli [...] rozmáite zebrányá krzełciyánów/ ktore myály záowołánye łwiętego kołcyoła: [...] Z tych żadnemu włáłnye á poyedynkyem ony obyetnice boże nyefłuzą/ iżeby on był flupem y gruntem prawdy *KromRozm III* D8.

b. *Sam jeden, bez towarzystwa* (5) : Mułzą coś zá przygody łkąd przypadác ná cie/ Iż tu ták poiedynkiem po tych kráioch chodzilż *RejWiz* 177v; *RejZwierz* 79; Nie łpufzczáiąć łię tedy ná zachodnych Pánów obietnice [..] Przyidzie nam poiedynkiem/ wziáwłzy Páná Bogá łámego ná pomoc/ o łobie y o oyczyźnie łwey rádzić. *VotSzl* B2v; *KlonWor* 20; [Jakosch tego zadney pewney wiadomosczy nye mamy aby ktory z nich [...] w ziemy naschey do thego czasu został, krom tych [...] ktorzi sye poyedynkiem z Węgier do Woloch poyedynkiem przekradayą. *CorfusDocum* 1567 nr 150].

Połączenie: »sam ... pojedyńkiem« (1): Tenże [św. *Paweł*] też do Gálátow piłząc/ przypomina łákubá/ Piotra y Ianá [...]. nie łámego Piotrá poiedynkiem/ ále trzech liczy *NiemObr* 37.

c. *Sam na sam, jeden na jednego, z jednym* (7) : Świádczy ták o łobie X.K. iż podawáiąć náuki w Lubelłkim kościele/ opowiadał przyty^m gotowość łwą/ iż chciał po iedynkiem o tych náukách mowić/ ktoby go łłuznym obyczáiem o to żádał. *NiemObr* 23.

α. *O walce; singulari certamine* Cn (6) :

Zwrot: »pojedyńkiem bić się, z sobą czynić, [potkać się]; pojedyńkiem bitwa, [potkanie]« [*szyk zmienny*] (1;1;3): Włzákoż niehcę/ áby do tákowey poiedynkiem bitwy [*dworzanin*] był chćiwy

Górndworz E2, O2; gdzie [*na wojnach*] iż wolno wżytkim woýłkam łobie bitwę dáć/ tedyć teź y niektórym będzie wolno z łobą pojedynkiem czynić [*licebit etiam aliquibus singulariter pugnare*]. *ModrzBaz* 63; *KochSz* A2v; *Phil* D4; [Duellum Kampf zweyer alleine Poiedinkiem potkanie *ArtNom* M3v; wyzywa [*Goliat*] ná rękę żołnierze Saulowe: áby fie z nim pojedynkiem ktory potkał. *SkarŻyw* 819 (*Linde*); *KmitaŁów* C2v].

Przen (1) :

Zwrot: »pojedzinkiem mieć bitwę z sobą« (1): iż śmierć á żywot pojedzinkiem mieli łrogą bitwę s łobą/ á wżákoź kłiążę żywothá/ ácz był ná czás śmiercią zwyciezon [!]/ dziś wiecznie kroluie żywy. *RejPos* 109v.

d. *Czyniąc coś jeden raz* (1) : gdzie nákoniec to co łię pojedynkiem/ zá wípominánie imieniá świętego Iezus/ ábo zá iednę Zdrowę Máryą odpułtow dáło/ [...] tym ták częłtym tychże modlitw powtarzániem/ dołtáteczniey łię otrzymáć może. *LatHar* 513.

Synonimy: **1.** *harc, monomachija, potykanie, szranki*; **2.** *bałwan*; **3.a.** *osobliwie, osobnikiem, osobno*; **b.** *sam.*

ZCh